

MORGENDIENST

zondag 21 oktober 2018, 22^e zondag na Pinksteren

Avondmaal

Vredeskerk, Goes

voorganger: ds. Marien Grashoff

DIENST VAN VOORBEREIDING

Welkomstwoord

Bemoediging & drempelgebed

Eerste Psalm : Psalm 139: 1, 2

Groet

De Heer zal bij u zijn.

DE HEER ZAL U BEWAREN.

Gebed voor de wereld

¹God,

in wiens hart liefde is en gerechtigheid,
toon ons vandaag wie wij moeten liefhebben
en wat wij moeten aanvechten of veranderen
opdat uw wil geschiedt op aarde.

Vermeerder onze hoop,
verjaag onze apathie;
spreek tot onze verbeelding
en verdiep onze toewijding,
totdat wij tekens worden van uw koninkrijk
waarvoor wij met anderen samen bidden.

Zo bidden wij
door Christus, onze Heer.

Amen.

Woord van bemoediging²

God beziet alles wat hij heeft gemaakt –

en zie, het is zéér goed!

[Genesis 1,31]

GOD ZEGENT DE ZEVENDE DAG

EN HEILIGT DIE.

[Genesis 2,2]

Maar de slang is slinkser
dan al wat leeft in het wild.

[Genesis 3,1]

EN GOD, DE ENE, ROEPT TOT DE MENS:

WAAR BEN JE?

[Genesis 3,6]

¹ Morgengebed voor maandag; *Iona Abbey Worship Book* (2017), p67.

² Eigen maaksel. De bedoeling is centrale bijbelwoorden samen te laten klinken. Teksten bewerkt, met een oog naar verschillende vertalingen, maar vooral de *Naardense bijbel*.

Wat vraagt de ENE anders van ons
dan recht te doen,
VRIENDSCHAP LIEF TE HEBBEN
EN OOTMOEDIG TE WANDELEN MET GOD?

[Micha 6,8]

Meester, welk gebod is het eerste van alle?
En Jezus zegt:
HEB GOD, DE ENE, LIEF
UIT HEEL JE HART, ZIEL EN VERSTAND,
EN HEB JE NAASTE LIEF ALS JEZELF.

[Markus 12,28-31]

Glorialied : Lied 701: 1, 2, 4

DIENST VAN HET WOORD

Aansteken van de kaarsen

Gebed bij de opening van de Schriften

Ruimte voor de kinderen

Uitwuilied : Lied 285

Lezing uit het Oude Testament : Genesis 3,1-24³

Zingen : Lied 944: 1, 2

Lezing uit het Nieuwe Testament : Matteüs 10, 16-20⁴

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Zingen : Lied 944: 3, 4

Preek

Nog nooit heb ik gepreikt over Genesis 3. Dit hoofdstuk is ook niet te vinden in de vaste leesroosters van de kerk. Toevallig stond het vorig jaar een keer op het alternatieve leesrooster, maar toen hadden wij in Wildervank een nog veel alternatiever dienst met de gemeentegroep. En ik dacht voor deze zondag in Goes: 'Ach, laat ik daar ook eens preken over de zondeval.'

Toch is dat merkwaardig. Want zo noemen we gewoonlijk het verhaal van de slang: 'het verhaal van de zondeval'. En in het christelijk geloof heeft precies die 'zondeval' eeuwenlang heel centraal gestaan. Tot op de dag van vandaag.⁵

³ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – bewerkt.

⁴ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – iets bewerkt.

⁵ Die centrale plaats is toch merkwaardig. In het Oude Testament wordt er nergens terugverwezen naar dit verhaal in Genesis 3. Het speelt dus een ondergeschikte rol. Pas in apocriefe boeken, bv. in [Jezus Sirach 25,29](#) (de vrouw als oerzondares), en in de apocalyptische geschriften van Qumran komen oerzonde en zondeval een enkele keer voor. Ook in het Nieuwe Testament speelt Genesis 3 een bescheiden rol. De slang vinden we in [Matteüs 4,3](#) (als 'beproefer') en [10,16](#) en [2 Korintiërs 11,3](#) (als sluwe verleider) en [Openbaring 12,9](#) (als 'uiteenwerper' en 'satan'). En met enige graagte wordt de vrouw als oorzaak van de zonde aangewezen: [1 Korintiërs 11,3](#) en [14,34](#) en [1 Timoteüs 2,12vv](#). Eigenlijk is alleen [Romeinen 5,12](#) een tekst die zich laat gebruiken voor een [zondeval](#)-interpretatie van Genesis 3. Maar daar noemt Paulus het eerder als een soort

Heel in het kort is de basisgedachte daarvan deze: God schiep de aarde als een paradijs, maar de mens was ongehoorzaam aan God en moest daarom voor straf het paradijs verlaten. Met het volk Israël probeerde God het daarna weer goed te maken, maar ook dat liep dood op de ongehoorzaamheid van het volk. Eerst door de kruisdood van Christus kwam het tussen God en mens weer goed, tenminste wanneer die mens in Jezus gelooft.⁶ Heel in het kort.

Deze basisgedachte van het christelijk geloof draait om zonde en verzoening. Die zonde van de eerste mens wordt overgedragen op ieder nieuwgeboren kind en heet daarom erfzonde. Daar komt een mens nooit vanaf, maar voor wie gelooft in Jezus is er na dit aardse leven verzoening mogelijk.

Omdat die erfzonde zo centraal stond, leerde de catechismus dat de mens 'van nature geneigd is tot alle kwaad'.⁷ Dat werd er zelfs bij zoiets feestelijks als een kinderdoop nog eens ingewreven met het doopformulier: 'dat wij met onze kinderen in zonden ontvangen en geboren en daarom kinderen des toorns zijn'.⁸ Gelukkig kon de kleine zelf dat nog niet verstaan.

Ik weet niet in hoeverre u deze basisgedachte nog bewust onderschrijft. Als u dat doet: uitstekend. Kennelijk geeft deze gedachte dan vorm en inhoud aan uw meest existentiële vragen en hebben die te maken met schuld, bekering en vergeving.

Toch heb ik de indruk dat die traditionele basisgedachte bij velen op de achtergrond is geraakt. Of sterker: dat het schema (erf)zonde-verzoening gewoon geen rol meer speelt. Als dat zo is: ook uitstekend. Waarschijnlijk liggen uw existentiële vragen meer rond de eigen verantwoordelijkheid van de mens, wat wij mogen hopen en geloven voor de toekomst, of Gods zorg voor heel de schepping.

constatering dan als een dogmatisch leerstuk over erfzonde, en verderop in [8,20v](#) wordt aan de 'vergeefsheid' van de schepping toch ook meteen weer een 'hoop' verbonden op 'vrijmaking van de knechtschap van het bederf'.

⁶ In de beroemde, zo niet beruchte, woorden van kerkvader [Cyprianus](#) (3^e eeuw): *extra ecclesiam nulla salus* ('buiten de kerk is er geen enkel heil'). Zie ook [Wikipedia](#).

⁷ Zie de [Heidelbergse Catechismus](#) – uit 1563, geschreven om uit te leggen wat het avondmaal inhoudt – [Zondag 2](#): 'ik ben van nature geneigd, GOD en mijn naaste te haten' en [Zondag 3](#):

Vraag 6

Heeft dan God den mens alzo boos en verkeerd geschapen?

Neen Hij; maar God heeft den mens goed, en naar Zijn evenbeeld geschapen, dat is, in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God zijn Schepper recht kennen, Hem van harte liefhebben, en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen.

Vraag 7

Vanwaar komt dan zulke verdorven aard des mensen?

Uit den val en de ongehoorzaamheid onzer eerste voorouderen, Adam en Eva, in het Paradijs, waar onze natuur alzo is verdorven geworden, dat wij allen in zonde ontvangen en geboren worden.

Vraag 8

Maar zijn wij alzo verdorven, dat wij ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad?

Ja wij; tenzij dan dat wij door den Geest Gods wedergeboren worden.

⁸ Zo staat het in het [klassieke doopformulier](#). Andere formulieren hadden (en hebben) soortgelijke bewoordingen. Dat 'in zonde ontvangen en geboren' wordt gehaald uit [Psalm 51,7](#), maar wat de dichter daar verwoordt als een schuldbewuste belijdenis van koning David moet je niet opblazen tot een algemeen geldig dogma. De psalm dicht en zingt, maar bedrijft geen dogmatiek.

-

Ik heb hier eigenlijk mee geworsteld sinds ik bewust ging geloven. Dat schuldbewustzijn en die vrees voor goddelijke straf zat toch behoorlijk diep in de traditie waarin ik opgroeide, zelfs als onze ouders daar nooit actief aan meededen. Pas in mijn eerste studieverlof – hier in Goes – heb ik er, als ik terugkijk, afscheid van durven nemen. Ik kon en wilde het verhaal van de slang niet langer lezen als een ‘bewijs’ voor de erfzondeleer.

Waarom niet? Omdat op die manier goed en kwaad uit elkaar getrokken worden. Het gevaar is dan dat het kwaad iets wordt dat niet bij ons hoort, als een macht die bestreden en overwonnen moeten worden. (Alsof we dat dan zouden kunnen, zoals de helden in talloze films.) Heel vaak blijkt het kwaad dan ook bij anderen te zitten en kunnen wij er niets aan doen.

Erfzonde zit mij ook nog te zeer vast aan het diepe middeleeuwse wantrouwen tegenover al het geschapene.⁹ Het bijbelverhaal gaat juist over de kennis van goed en kwaad en daarin is juist het goede het belangrijkste, want daar zit Gods zegen.

De belangrijkste reden om die erfzondeleer beleefd te parkeren bij de geschiedenis van mijn kerk is, dat dat zondebesef mensen juist verlamt, ze een negatief beeld geeft van zichzelf en van mens en wereld, en dat het daardoor hen ervan weerhoudt om het goede te doen dat zij wel degelijk kunnen.

Maar hoe lees ik dat oerverhaal van de slang in het paradijs dan wel?

Een aantrekkelijke gedachte komt van de Amerikaanse Dominicaner monnik en priester Matthew Fox. Hij wijst de leer van de erfzonde af en stelt daarvoor in de plaats de ‘erfzegen’.¹⁰

⁹ Jonathan Sumption – in: *Pilgrimage. An Image of Medieval Religion* (London: Faber & Faber, 1975) – typeert de laat-middeleeuwse wereld als een ‘guilt-ridden society’, doortrokken van een ‘profound pessimism’. De erfzonde werd ‘uitgevonden’ door kerkvader [Augustinus](#) (354-430), in een stevige discussie met de Britse monnik [Pelagius](#) (360?-435?), en eigenlijk werd Augustinus door het verloop van het gesprek min of meer gedwongen tot zijn vèrgaande conclusie. Hij zag die oerzonde in de eerste plaats als een tekort in de menselijke wil, die te zwak zou zijn om uit zichzelf het goede te doen. Pelagius dacht daar een stuk optimistischer over. Evenzogoed was het ook voor Augustinus geen hopeloze zaak, want door bijbelstudie, gebed en een vrome leefwijze kon de wil gevormd worden om alsnog het goede te doen. Augustinus’ erfzonde werd in de loop van de middeleeuwen als het ware herontdekt en kreeg in de reformatie de volle aandacht. [Maarten Luther](#) (1483-1546) was tenslotte van oorsprong een Augustijner monnik. Maar het accent kwam toen wel anders te liggen: de zwakke menselijke wil werd nu opgevat als een aangeboren eigenschap, een ‘iets’ in de geest van de mens. Met name Luthers vriend en medewerker [Melanchton](#) (1497-1560) droeg daaraan bij.

¹⁰ In het Latijn van de rooms-katholieke kerk heet erfzonde *peccatum originale* en Fox stelde als alternatief voor *benedictio originale*. In het Engels kan dat wat makkelijker dan in het Nederlands: *original sin* tegenover *original blessing*. ‘Erfzonde’ tegenover ‘erfzegen’ is een wat geforceerde benaming. Zie: Matthew Fox, *Gezegend vanaf het begin*. Wegen naar een nieuwe spiritualiteit (Zoetermeer: Meinema, 1994) [vertaling van: *Original Blessing. A Primer in Creation Spirituality* (Santa Fe, NM: Bear, 1983)]. Lees [hier een recensie](#) (die ook in 1995 in Trouw verschenen is). En lees [hier over een vervolg](#) op het denken van Fox, vertaald naar de Nederlandse situatie, zoals pater Leo de Jong dat ontwikkelde aan Het Steiger in Rotterdam, een Dominicaans centrum. Ik heb zelf ook nog eens een meditatiecursus gevolgd bij Leo de Jong. Informatie over Matthew Fox is te vinden [in Wikipedia](#) (in het Engels). Hij werd in 1993 uit zijn orde gezet.

Zo benadrukt hij de goede schepping die sterker is dan alle kwaad. In de praktijk is dat vooral uitgegroeid tot een soort groene spiritualiteit, die ook gemakkelijk boeddhisme, soefisme of joodse mystiek insluit. Een mooie gedachte – hoewel niet voor hen die de zuivere katholieke leer bewaken, want Fox is tenslotte toch uit de Dominicaner orde gezet.

Ik vind het zelf nog steeds een aantrekkelijke gedachte, zeker ook omdat die gedachte in de loop van de kerkgeschiedenis steeds weer opgekomen is.¹¹ Maar de protestantse inborst verloochent zich tenslotte toch niet. Hoe mooi de gedachte ook mag zijn, het gaat mij toch te makkelijk voorbij aan alle kwaad dat er gewoon is in de wereld. En bij dat kwaad zit meer dan genoeg menselijke zonde.

En dat brengt mij terug bij het verhaal waarmee het allemaal begon: die slang in het paradijs, die vrouw met die appel en die man die willoos meezondigde. Hoe lees ik dat verhaal vandaag?¹²

-

In elk geval is er een slang en het speelt in het paradijs. Maar die appel wordt nergens genoemd – volgens de rabbijnen was het trouwens een vijg¹³ –, woorden als ‘zonde’ of ‘straf’ hoor ik ook niet en dat Adam een willoos slachtoffer van zijn vrouw was, geloof ik niet.

Van de slang maken we meestal meteen ‘de duivel’, de verpersoonlijking van het Kwaad. Maar dat wordt hier *niet* bedoeld. Tegenover de ENE God kan er geen andere macht bestaan. De slang is die stem die uit het niets lijkt te komen en onmiddellijk verdeeldheid zaait. Verdeeldheid tussen mensen en verdeeldheid in een mens. Het is de stem die, om het in Harry Potter-taal te zeggen, ‘sisselspraak’ levert.¹⁴ Je kunt het niet goed verstaan, je spreekt het zelf niet, maar je voelt onmiddellijk dat hier iets vals en sluws gedaan wordt. Dat doet de slang. Hij manipuleert, brengt in mensen het slechte boven en maakt van de wereld een slagveld.¹⁵

Maar de slang laat ook de naakte waarheid zien. Dat de wereld geen paradijs is, maar eerder een slangenkuil. Dat mensen moeten vechten om te overleven en daarbij vanzelf kiezen voor hun eigenbelang. De slang heeft daarmee zeer zeker een punt. Hij is *streetwise* en hij liegt niet.

¹¹ Matthew Fox geeft een uitgebreide opsomming daarvan, hoewel ik die soms niet erg overtuigend vind.

¹² Van alles wat ik in de loop der jaren hierover leerde of ontdekte is een recent boekje van Maarten den Dulk een zeer leesbare en inspirerende samenvatting: [Voor een nieuw begin](#). De agenda van Genesis (Middelburg: Skandalon, 2017).

¹³ Zie het [commentaar van Rashie](#) bij [Genesis 3,7](#). Waarom wordt er niet gezegd van welke boom de vrouw een vrucht plukt? Omdat, zegt Rashie, ‘de Heilige, geloofd zij, geen schepsel wil beledigen’. Dat het in de beeldende kunst steevast een appel geworden is komt door de Latijnse bijbel waarin [Genesis 3,5](#) besluit met *scientes bonum et malum* – ‘kennende goed en kwaad’. Maar *malus* betekent behalve ‘kwaad’, ‘slecht’ of ‘boos’ ook ‘appelboom’. Vandaar. Strikt genomen is er dus geen bijbels advies tegen de aanschaf van een [Apple computer](#)... Helaas.

¹⁴ Dat begint in het tweede boek van de reeks, *Harry Potter en de Geheime Kamer* (vertaling van *Harry Potter and the Chamber of Secrets* uit 1998). In het Engels heet het *parseltongue*, maar ik vind de vertaling ‘sisselspraak’ eigenlijk mooier omdat het klinkt als ‘listig’ en ‘slissend’. Zie ook [Matteüs 4,3](#) en [Openbaring 12,9](#).

¹⁵ De rabbijnen leggen uit dat de slang – in het Hebreeuws שָׂרָפָה *nachasj*, een mannelijk woord – eropuit is om Eva af te pikken van Adam en daarom ‘misleid’ of ‘verleid’ hij haar. Zie [Rashie’s commentaar](#) bij [Genesis 3,15](#).

De valsheid zit daarin dat hij wel de helft weglaat, namelijk dat God toch op alles zijn zegen legt. De slang geeft de mensen een valse leer, een cynische les. Daarom weten de man en de vrouw ineens dat ze naakt zijn, dat wil zeggen: onbeschermd, kwetsbaar. Pal hiervoor waren ze ook naakt, maar dat was de naaktheid van de intimiteit waarvoor ze zich niet hoefden te schamen.¹⁶

De vrouw wordt verleid¹⁷ en ook de man laat zich verleiden. Ze hadden maar één gebod gekregen, namelijk om niet te eten van die ene boom. Dat ene gebod breken ze. De rabbijnen zeggen: 'zij ontblootten zich ervan'.¹⁸ Hier onthult hun naaktheid hoezeer ze zich ineens kwetsbare en feilbare mensen weten in een harde en onbarmhartige wereld. Hun paradijstijd is op slag voorbij. *Reality check*, zeggen zij die vandaag *streetwise* mogen heten. Voortaan moet de mens daadwerkelijk een eigen weg vinden met goed en kwaad.¹⁹

Is dat dan een 'straf van God'? Dat kun je er in zien. Maar niet noodzakelijk. Want het is zeker ook gewoon een constatering dat dit de natuurlijke staat van een mens is: weten van goed en kwaad en weten van de hardheid van het bestaan – inclusief barensnood, hartstocht, onderworpenheid en harde arbeid. Zo is de dagelijkse werkelijkheid.

Maar de roeping van de mens is *niet* om zich daarbij neer te leggen met het als realiteitszin vermomde cynisme van de slang. De roeping van de mens is juist om de herinnering aan het paradijs levend te houden, omdat de aarde inderdaad zo kan zijn: een hof van Eden waarin ieder schepsel kan bestaan zonder strijd. Dat vereist geloof, maar vooral handelen. Het vergt daden van barmhartigheid en gerechtigheid, vrede stichten, verzoening en heelheid brengen. Kortom, meer dan genoeg om een heel leven mee te vullen en te blijven leren.

Is dat een roeping of een vloek? Welbeschouwd wordt alleen de slang vervloekt. En aan het eind van de bijbel, in het boek Openbaring, wordt inderdaad precies die slang – die daar opnieuw de vrouw bedreigt terwijl zij moet bevallen – *néérgeworpen*. Driemaal klinkt daar dan: *néérgeworpen*.²⁰ In het eind zijn we toch terug bij het allereerste begin: de zegen van God.

In het verhaal van het paradijs zelf krijgt de vrouw niet eenzijdig de schuld. Adam – de mens – wordt als eerste ter verantwoording geroepen. Beiden moeten zij de gevolgen aanvaarden van wat zij deden: hun oren laten hangen naar de 'sisselspraak' van die slang. Voortaan spreken het goede en de zegen nooit meer vanzelf en zullen zij daarvoor met hartstocht en volharding zelf moeten werken. Een straf? Ja, in zeker opzicht, maar vooral een gegeven. Zo is de werkelijkheid en zo is de natuurlijke staat van de mens, de *condition humaine*.

Dat Paulus er in sommige brieven van maakt dat de vrouw dus onderdanig moet zijn aan de man en moet zwijgen, betekent uiteraard niet dat wij dat dan ook maar letterlijk moeten

¹⁶ [Genesis 2,25](#).

¹⁷ Zo noemt Paulus het in [2 Korintiërs 11,3](#).

¹⁸ [Rashie's commentaar](#) bij Genesis 3,7.

¹⁹ Het gaat om 'kennis van goed en kwaad'. Het Hebreeuwse werkwoord [d;y] *jaada* betekent 'kennen', 'weten', maar ook '(be)kennen' in seksuele zin. Kennis is bijbels gezien niet iets neutraals, maar iets waarvoor je je met hartstocht mag inzetten. Maar wel in de wetenschap dat je hartstocht je ook makkelijk naar onheilzame kennis kan toetrekken, bv. naar de kennis die jou macht verschaft over of ten koste van een ander.

²⁰ [Openbaring 12,9](#).

overnemen. Paulus zegt dat vooral in antwoord op concrete vragen uit de gemeente in Korinte, als raadgeving, niet als ijzeren wet voor altijd en overal.²¹ En op haar oude dag was mijn oma daar ook al uit. Als opa – een beetje plagerig – die verzen over de onderdanigheid van de vrouw met een stalen gezicht aan tafel voorlas, schoot oma uit haar slof. ‘Wat wist die vrijgezel nou van vrouwen?’ foeterde ze. Gelijk had ze – en opa sprak het niet tegen.

-

Zo lees ik het verhaal dus. Maar wat betekent dat voor vandaag? Waarom is zo’n oude mythe nu nog van belang?

Het verhaal van de slang is heel belangrijk omdat het ons een spiegel voorhoudt en de grondpatronen van het leven op aarde onthult. De nuchtere werkelijkheid is: leven op aarde is vol gevaren. Kinderen krijgen gaat niet vanzelf en kinderen opvoeden ook niet. Werken voor de kost kan een groot probleem worden, de grond kan zomaar schudden onder je voeten, de oogst kan onverwacht tegenvallen, het land kan overstromen of de regen kan juist uitblijven. Mensen kunnen prima samenwerken, maar ze kunnen ook verbeterden tegenstanders zijn.

De slang verschijnt schijnbaar uit het niets. Zomaar ineens kunnen wij wakker worden in een ijskoude, keiharde wereld. En dan zijn er meteen stemmen die ons vertellen dat dat ook de enige werkelijkheid is. Het gaat om eten of gegeten worden, om vechten of verliezen, om altijd de winnaar willen zijn. Zo zit de wereld in elkaar, fluisteren die stemmen.

De uitdaging is om die werkelijkheid inderdaad te zien en te aanvaarden. Zo gaat het inderdaad in het leven van iedere dag. Maar de grootste uitdaging is om het daar niet bij te laten. De toestand mag uitzichtloos zijn, maar nooit hopeloos. De samenleving mag onrechtvaardig zijn, maar barmhartigheid blijft bestaan. De mensen mogen liefdeloos en hard zijn, de zachte krachten zullen winnen op het eind.

De mens heet voortaan Adam en zijn bloedverwant heet Eva. Mensen zijn geen nummers of onderdeeljes, zij hebben een naam. Adam betekent ‘mens’ en Eva betekent ‘levensbron’ – en dat is wie ze werkelijk zijn. Ze brengen leven voort en ze maken de wereld menselijk.

“Het morele conflict behoort tot het mens-zijn,” zei de Engelse filosoof John Gray een paar weken geleden in *Trouw*. Dat is precies wat Genesis 3 ons wil vertellen. De mens heeft nu eenmaal kennis van goed en kwaad. Voor het kwaad de ogen sluiten is onvergeeflijk. Alle kwaad willen uitroeien is een kinderlijke fantasie.

Maar leven wordt pas echt menselijk wanneer in alle nuchterheid wordt vertrouwd op de zegen die God in de schepping legt. Die zegen schuilt in schoonheid en muziek, in daden van rechtvaardigheid en barmhartigheid, in onbaatzuchtige liefde en wederzijds vertrouwen.

De zegen is altijd aangevochten, vaak verborgen, maar ze zal nooit verdwijnen. De NAM en het ministerie kunnen nog zo bot en zelfzuchtig omgaan met het aardbevingsgebeuren, ze kunnen de hoop niet van de mensen afnemen – hoewel dat soms wel zo lijkt.²² Zolang zelfs een

²¹ Zie [1 Korintiërs 11,3](#) en [14,34](#); en ook [1 Timoteüs 2,12vv](#).

²² Zoals drie willekeurige [Groningers met aardbevingschade](#).

Nederlandse bureaucratie twee Armeense kinderen kan toestaan in Nederland te blijven, ondanks alle ijzeren regels die het anders voorschreven, is een onverwacht teken van hoop.²³

De slang 'sisselt' dat er grenzen moeten worden gesteld aan vluchtelingen. De slang heeft een punt. Maar de andere helft van het verhaal geeft de doorslag. En die is dat ook gevluchte kinderen recht hebben op barmhartigheid en rechtvaardigheid, op een menselijk bestaan.

Het leven bestaat uit kiezen. Dat maakt een mens pas mens en dat is de boodschap van Genesis 3. Niet kiezen uit een hele rij opties of uit alle moois dat de markt je aanbiedt. Het gaat om kiezen *tussen...* Tussen goed en kwaad, tussen zegen en vloek,²⁴ tussen liefde en onverschilligheid, tussen wetten en barmhartigheid, tussen ongeloof en Evangelie.

En wat is het Evangelie? Dat Gods onderwijs, zijn Torah, vlees-en-bloed geworden is,²⁵ en naar alle mensen toekomt. Maar ze moeten wel zelf kiezen, zoals Israël gekozen heeft om tot op vandaag dat ene gebod te houden om God en de naaste lief te hebben.²⁶ Laten we kiezen, kiezen voor het leven.

Amen.

Zingen : *Lied* 538

DIENST VAN DE TAFEL

Collecte

Nodiging²⁷

De tafel des Heren is open.
Allen zijn wij genodigd
de gemeenschap te vieren met Israël
in Jezus, Gods zoon uit dit volk.

Vorbeden

Tafellied : *Lied* 383: 1, 2, 3, 5

Tafelgebed

De HEER zal bij u zijn –
DE HEER ZAL U BEWAREN
Laten wij danken onze God –
HET PAST ONS DE HEER TE DANKEN.
Ja, goed is het
dat wij de HEER onze God zegenen,

²³ [Trouw online](#), zaterdagavond 8 september 2018.

²⁴ Zo houdt Mozes het volk voor in zijn laatste grote onderricht aan hen; [Deuteronomium 30,19](#).

²⁵ Zo zegt Johannes het in zijn 'oerverhaal' dat we meestal netjes 'de Proloog' noemen; [Johannes 1,14](#). Dat vleesgeworden Woord is Jezus, de eniggeboren zoon. (Sinds een paar jaar staat in vers 18 'eniggeboren god', maar dat heeft de kerk alle eeuwen door nooit gelezen. Persoonlijk vind ik het ook een gotspe en een theologische dwaling. Ik lees dat nu niet en nooit niet.)

²⁶ Het 'grote gebod' ([Matteüs 22,37-39](#); [Lukas 10,27](#); vgl. [Romeinen 13,9](#), [Galaten 5,14](#) en [Jakobus 2,8](#)) staat gewoon in de Torah en zo vat Jezus het ook samen: [Deuteronomium 6,5](#) en [Leviticus 19,18](#).

²⁷ Avondmaalsliturgie van René Süß uit: José Verheule, René Süß, *Op water en brood*. De plaats van Israël in de sacramenten (Kampen: Kok, 1991) p84vv [Verkenning en Bezinning 4]; iets geredigeerd.

hem, de ENE.

Want hij, de Heer van hemel en aarde,
heeft zich betoond een redder te zijn
van zijn schepselen.
Hij wil niet dat wij sterven in de duisternis,
maar dat wij leven in de heiliging van zijn Naam.
Daarom is hij zijn volk Israël voorgegaan,
in wolk en vuur,
door water en woestijn,
in wonder en gebod,
om met hen zijn verbond te sluiten
en voor hen een plaats te bereiden in het land.

Daarom,
met al wie hem zijn toegedaan,
verheffen wij onze stem en zingen:

Lofzang : 'Heilig zijt gij' (melodie: Psalm 98)

Heilig zijt gij, u zal ik prijzen,
o God, u roemen wijd en zijd.
Hosanna tot in uw paleizen,
hemel en aard' uw heerlijkheid.
Gezegend zij de grote koning
die tot ons komt in 's HEREN Naam.
De hele aarde wordt zijn woning,
hij richt een nieuwe wereld aan.

Gedachtenis

Gezegend zijt gij, God onze Vader,
en gezegend is hij die komt in uw Naam:
Jezus uw Zoon, Israël in ons midden.
Want in hem is uw rijk ons nabijgekomen
en hebben wij, die veraf waren, de tekenen gezien.
Hij was in levenden lijve uw heil en uw wil,
hij heeft voorgoed
de hoop in ons wakker geroepen.

In de nacht waarin hij werd overgeleverd
heeft Jezus een brood genomen
en hij zegt:
'Gezegend zijt gij, HEER onze God, koning der wereld,
die het brood geeft uit de aarde.'
Hij breekt het en zegt:
'Dit is mijn lichaam voor jullie.
Doet dit tot mijn gedachtenis.'

Na de maaltijd neemt hij de beker en zegt:
'Gezegend zijt gij, HEER onze God, koning der wereld,
schepper van de vrucht van de wijnstok.'

(I)

[Genesis 1,1]

[Genesis 9,9-11]

[Jesaja 9,1]

[Exodus 13,21]

[Exodus 14,21]

[Exodus 15,22]

[Exodus 20,1-17]

[Exodus 3,8]

[Matteüs 21,9]

(II)

[Efeziërs 2,17]

[1 Korintiërs 11,23-26]

[Psalm 104,14]

[Psalm 104,15]

En hij zegt:

'Dit is het nieuwe verbond in mijn bloed,
doet dit tot mijn gedachtenis.'

Want zo dikwijls wij eten van het brood
en drinken uit de beker,
verkondigen wij de dood des Heren,
totdat hij komt!

De gaven van God,
voor het volk van God.
Komt nu,
want alle dingen zijn gereed.

Delen van brood en wijn

Slotgebed

In deze tekenen van brood en wijn, HEER,
bieden wij onszelf aan
als het lichaam van Jezus uw Zoon.
Wij bidden u,
zend **uw Geest** in ons midden
en maak ons tot een sprekend teken,
midden in wanhoop en verslagenheid,
midden in vreugde en verwachting,
van uw aanhoudende zorg,
van uw verborgen leiding
op de weg naar uw toekomst:
de eenheid van al uw mensenkinderen.

[Romeinen 12,1]

[Efeziërs 1,23]

(III)

[1 Korintiërs 6,19]

[1 Petrus 5,7]

[Genesis 22,8.14]

[1 Korintiërs 15,28]

Onze Vader

Slotlied : *Lied 425*

Zegen